

FEIZ MA BREIZ

Kannad miziek ar Vretoned

XL

... sankomp ennomp
ar sonj ez omp
BRETONED
hag ez eo ret d'eomp
chom ar pezh ma'z omp!

DU-KERZU 1940

PRIZ : 6 REAL (1,50)

✠ FEIZ HA BREIZ ✠

Rener : Y. V. PERROT

AR PEOC'H e kreiz ar brezel

Ar pezh a glask an den war an douar-man eo ar peoc'h ; an holl a hirvoud war e lerc'h.

Darn her c'hask en danvez ha n'her c'havont ket : gouela a c'heller war eur bern aour.

Darn her c'hask en enoriou ha n'her c'havont ket :

Gloar an douar ne deo netra

Nemet tremen ebiou ne ra

Darn her c'hask er blijadur fall hag ar blijadur a vec'h tanvet a zo teuzet ha ne jom war he lerc'h nemet morc'hed.

Darn her c'hask er maro hag ar prenv a grign an ene, er bedman her c'hrigno ivez er bed-all.

E pelec'h eta her c'hask?

Ar bugel doaniet ne gav ar peoc'h nemet war galon e vamm, an dra-se a zo eun dra hag a weler bemdez, hag an den doaniet ivez ne gav ha ne c'hell kaout ar peoc'h nemet war galon e Zoue, setu ar pezh a garfen diskleria o tenna va skouer eus buhez an Doktor bras sant Aogustin.

Gwella-se, ma c'hell ar gentel-se ober vad da unan bennak, e kreiz an trubuilhou diniver a wash breman ar bed.

I - Penaos e kavas sant Aogustin ar peoc'h.

Aogustin, mab da Badraïg, eur pagan ha da Vonika, eur gristenez, a deuas er bed, e hanter-noz an Afrika, e Tagasta d'an 13 a viz du 354. Hep beza pinvidik-mor, e dud o devoa eun tammig danvez hag an tad a oa unan eus pennou bras kuzul tikêr Tagasta.

Aogustin, goude beza bet e skoliou bihan Tagasta ha Madaur,

a voe kaset da skoliou bras Karthada ; endra m'edo eno, pell diouz legad e vamm, ec'h en em gollas : ne glaske nemet karout ha beza karet ha d'e naontek vloaz en devoe eur mab digant eur plac'h ha n'oa ket e bried.

Cwasoc'h a en em gavas gantan c'hoaz : n'eo ket en e galon hepken eo e savas strafuilh ; en e spered e savas ivez hag, e lec'h heulia religion e vamm, ec'h en em droas ouz eur religion nevez, hini Manes, hag e oa toueziet enni ar religion gristen hag ar religion bagan.

Monika a voe rannet he c'halon pa welas pebez diskar a oa deuet en he mab. Eun eskob o tremen a lavaras d'ez : « N'it ket d'en em jala re, en holl ; eur mab hag a zo bet gouelet kement warnan ha m'ho peus c'houi graet war hoc'h hini, n'hell ket mont da goll ! »

D'e ugent vloaz, peurc'hraet e studi gantan, e staras d'ober skol e Tagasta ha pa voe skuiz o klevout trouz gant e vamm, ez eas da Garthada : ac'hano o veza ma ne bae ket o skol ar re a c'houlenne e genteliou, ez eas da Rom.

Endra m'edo er gêr mañ, e loje e ti unan hag a heulie religion Manes : en e zerr, e teuas da welet pegen heugus e oa ar religion-se hag ec'h en em zistagas diouti.

Deuet abenn da c'hounit eur garg uheloc'h, e Milan, ez eas di ; eno e c'hounez mat hag e lakeas e vab Adeodat ha mamm henmañ da zont davetan : dem-goude, e vamm e-unan, Navigius e vreur, e zaou genderv, Rusticus ha Lastidianus hag e vignon Alypius a yeas ivez da vevañ en e di ; eno, e kêr an Impalaered, daoust m'en devoa eur garg uhel ha daoust ma oa o vevañ etouez ar re a gare ar muia, war an douar-man, Aogustin a oa debret atao e spered : klask a rae gouzout e pelec'h edo ar wirionez ha n'her c'have ket ; n'oa ket evit kredi e c'helle beza gant ar gatoliked, ha, koulskoude, ez eas da zelaou prezegenou Ambroaz, eskob kêr : ne gavas ket ar sklerijenn a glaske e-harz e gador.

E vamm a reas hano d'ezan, neuze, eus a zimezi ; gwaso pezh a zo ne gave ket e oa e vestrez eur plac'h a - zoare evitan hag e klaskas e lakat da zellout uheloc'h ; Aogustin a asantas ganti, daoust ma voe eun diframm evitan en em zispartia diouz mamm Adeodat : houman, dilezet, a zistroas d'he bro hag evit diskouez d'an Doktor en devoa he c'haret her pardone, e roas d'ezan he ger ne anavesje gwaz all ebet ken. Mont a eure da leanez.

Aogustin ne zimezas ket gant ar plac'h en devoa kaet e vamm d'ezan ; re yaouank en holl e oa hag ec'h en em droas, siouaz, ouz eun all hag « en hent-se, evel m'hen anzav, e leor e gofesion, niver va fec'hejou ne rae nemet kreski atao ! »

Koulskoude, e kreiz e zizursiou, e spered lemm a glaske alao ar sklerijenn hag ar gened dreist pep kened.

Laket e voe leoriou Platon etre e zouarn hag e tride ouz o lenn : « Platon, emezan, hel lake da welet, evel diwar genn eur menez uhel bro ar peoc'h, met n'hell lake ket da gerzout war an hent a gas d'ar vro-se ! »

Sant Ambroaz, dre e brezegennou helayar, iliz Milan, dre he c'hanaouennou dudius a lake e spered da zevel etrezek an nenv, met santez Monika dre ho daerou ha sant Paol, dre e liziri eo hel lakeas da goueza war eienenn ar peoc'h ouz e lakat da ober anaoudegez gant an hini a lavaro « Deskit ganen ez oun mat hag izel a galon hag hoc'h eneo a vezo e peoc'h. »

Sant Vaze XI.20.

Sant Aogustin a bleustras kement war ar c'homzou-se ma tlee skriva kement-man, diwezatoch :

« Deuit d'ar skol ganen-me ha me a zesko d'eoc'h nann an doare da groui ar bed, na da groui an holl draou a weler hag an holl draou ne weler ket, na da ober er bed-man burzudou, na da lakat ar re varo da zevel eus o beziou, met me a zesko d'eoc'h beza mat hag izel a galon. »

« Choant az peus da zevel eun ti uhel ; toull doun da genta araok ober da vogeriou ha seul uheloc'h az peus c'hoant d'e zevel ha seul dounoc'h e toullit da lakat da vein diazez... Pegen uhel az peuz c'hoant d'e zevel ? Uhel a-walc'h, na petra 'ta, evit ma c'helli diwar e genn gwelout Doue. »

« Breman e weles pegen uhel e rank beza da zavador ha pebez tra eo gwelout Doue. »

« An hini en deus c'hoant d'her gwelout a entent mat ar pezh a lavaran hag ar pezh a glev. »

« Lavaret ez eus d'eomp e weljemp Doue, ar gwir Doue, an hini a zo da uhela. Pebez tra gaer eo gwelout an hini a wel ; ar re a enor ar fals-doueoù o gwel, bjan a-walc'h, met gwelout a reont doueoù hag o deus daoulagad ha ne welont netra ganto Ni a welo eun Doue hag a zo beo hag a wel ! »

(Dekvet sarmon war Gomzou Doue)

Sant Aogustin a welas en devoa kavet e Vestr gant feiz e vugaleach ha raktal e c'houlennas ar vadiziant.

Da zadorn-Fask warlerc'h, 25 a viz ebrel 387, e voe badezet hen hag e vab Adeodat hag e vignon Alypius, e iliz-veur Milan, gant sant Ambroaz.

Tri bloaz ha tregont en devoa ha lavaret a c'helle neuze ar gomz kaer a lakeas e leor kenta e gofesion hag e wele gwelloc'h eget den all ar wirionez a oa kuzet enni : « O va Doue, evidoc'h hoc'h unan eo ho peus hor c'hrouet hag hor c'halon ne jom ket en habaskder nemet pa c'hell diskuiza war hoc'h hini. » Goude e vadiziant sant Aogustin a gemeras penn an hent da vont.

d'e vro, gand e dud; e vamm a gouezas klanv e Ostia, porz-mor Rom hag e varvas eno; bloaz goude e pigne el lestr evit distrei da Daga-gasta hag o treuzi ar mor en divije gellat kana ar c'homzou-man a oa ar vouedenn anezo en e spered :

Kavet em eus ar peoc'h hag an eurusted,
Yac'h eo breman ha laouen va ene,
Dindan va zreid an ifern a zo klozet,
Dreist an oabl glas me wel digor an nenv.

II. - Pennaos e viras sant Aogustin ar peoc'h.

Goude e vadiziant sant Aogustin a veenas beza eur c'hristen eus an dibab; pevar bloaz goude e zistro d'e vro, e oa beleg ha pevar bloaz goude e oa eskob e Hippon.

Gwelomp breman penaos ec'h en em gemeras evit mirout ar peoc'h en e ene.

Evit beza bet gwalc'het e dour ar vadiziant, techou fall an den n'int ket bet beuzet evit an dra-se; nevezi a c'hellont ma ne gerer dioutall; war evez e ranker beza anezo eta dalc'h-mat.

Sant Aogustin a ouie ervat eo ar c'horf eul loen dreist da zougen an ene d'ar baradoz gant ma vezo gweskenn vat en e c'henou ha kabestr berr war e voue ha setu perak ne roe d'ezan nemet ar pez a oa ret ken evit an dibri ken evit an eva; ne veze kig war e daol nemet evit an diavaezidi hag ar re glanv; eur banne gwin, avat, a gaved atao; loaiou arc'hant a oa evit an holl, met al listri-taol all a oa e pri, pe e koat pe e maen-glan. Epad ar pred e veze lennet pe bleustret war eur gentel bennak, evit ma c'hellje ar spered kaout eun tamm bennak endra m'en em vage ar c'horf.

Sant Aogustin, atao, a veze gwisket kempenn, met ne zouge ket a zilhad brao.

« Arabat eo d'eoeh, emezan d'e gristenien, degas d'in dilhad ken kaer ma ne vefent nemet diouz doare eun eskob; dereat e vefe gwelout eun eskob ouz o gwiska met ne vefe ket dereat gwelout Aogustin ouz o dougen rak paour eo, hen kouls hag e dud en e raok.

N'em eus ket a c'hoant e c'hellje unan bennak lavarout em befo kavet en iliz dilhad pinvidikoc'h eget ar re am oa e ti va zad pe ar re am oa pa oan e kargou ar bed.

N'em eus ezomm nemet dilhad hag a c'hello beza douget gant eur beleg, eun avieler pe eun abostoler, rak kement a zegaset d'e-omp a vez atao lakat e boutin hag ar pez ne vez ket mat da unan, a vez mat d'eun all »

356vet Sarmon.

Ma oa eveziant war e bredou ha war e zilhad e oa ken eveziant all war e za-empredou; maouez ebet n'he deveze urz da loja en e di, zoken e c'hoar Perpetua hag a oa intañvez; pa veze merc'hed hag o deveze ezomm d'e welout e vezent digemeret met ne veze

ket e unan, eur beleg bennak a veze gantan atao.

Pa veze goulennet da welout tud klanv ez ae raktal, met a hent all n'ez ae da welout den nemet an dud doaniet, an intañvezed hag an emzivad.

N'oa ket evit gouzañv klevout dispenn unan bennak e gaou dirazan ha setu perak en devoa lakat skriva war e daol-dibri an urz-mañ :

Pa deuy, amañ, drouk-prezeger,
Prrenn mat da veg pe gerz d'ar gêr,

Hag evelse, dre ar brezel arae d'an teodou fall e vire ar peoc'h en e di.

Miret a rae ivez ar peoc'h etre ar gristenien; en amzer ze an dud badezet pa zave trouz etrezo a ranke mont da zifuilha o c'huden-nou rouestlet dirak lez-varn o eskob; sant Aogustin a gave torr-penn al labour-se ha buan a-walc'h en divije pellaet ar brosezou-rien dioutan hep o selaou, met ar re man n'oa ket taer da fallgalo-ni ha dal ma veze gwelet e tostaent outan, e pokent d'e zourn ha d'e skoaz evit diskouez o doujans en e genver ha ne lezent-peoc'h ebet gantan ken na zelaoue o c'hlemmou hag Aogustin a blege, ha daoust peger kasas e kave ar vicher a varner e varne.

Dies e kave gwelout e amzer o vont e sil hag e ber; karet en divije kaout tro da bedi ha da labourat gant e zaouarn muioc'h eget ne rae, met ne dize ket gant an youl skriva a verve en e galon ha pa n'her c'haved pennad ebet dibreder, an drouk-spered ne c'helle tapa peg ennan e tu ebet.

Pa weler ar pez en deus skrivet, n'oar ket evit kredi en defe gellat ober netra all ebet ha pa weler al labourioù all, en deus graet en tu all d'e skridou n'oar ket evit kompren penaos en divije gellat skriva kement all.

Pevar c'hant leor bennak a zavas, leoriou da ziskleria ha da skingna ar gwir relijion ha leoriou da zispenn ar fals-doktored, e barr o brud, en amzer-se : Manes, Donat ha Morvan; ar re-mañ a glaske kuzat o skridou ouz eskob Hippon, met henmañ a gave atao an tu da goueza warno ha neuze e respente d'ezo hag e lake staga e respontchou ouz mogerioù an ilizou.

E leor « e gofesion », a zo gant « *Kêr-Veur an Aotrou Doue* » e zaou leor kaera, e lavar : « Sellit ouzin el leor-mañ hag e ouezoc'h petra e oan ac'hanon va-unan ha drezon va-unan; ma kavet eur vad bennak ennon breman, meulit Doue, rak Hen eo an Hini en deus hen graet ha pedit Hen start ma peure'hraio ennon e labour ha ma viro ouzin d'e zispenn. »

Sant Aogustin, brasa doktor Iliz ar C'huz-Heol, a oa dilorc'husa den a weled o vale; mat e oa da pedi; evez a daole war ar pez a vije bet gouest d'e zougenn d'ar pec'hed hag epad ar pemp bloaz ha tregont ma voe eskob ne gollas ket eun dervez ha setu aze perak e viras atao ar peoc'h en e ene.

III - Penaos e rannas Sant Aogustin ar peoc'h

Sant Aogustin a zavas eur bern leoriou hag a gasas liziri ga gement hini a en em erbede outan ; 270 anezo a viret c'hoaz met, e gwirionez, n'eo ket al leoriou, nak al liziri eo a c'hell dihana eur bobl morgousket pe dallet he spered ; netra ne c'hell dihana eur bobl nemet mouez eun den beo o komz d'ez e yez ar vro ; al leoriou hag al liziri a zo traou maro ; Hor Zalver her gouie ervat ha setu perak n'en deus ket lavaret d'e Ebested « Skrivit ! » met lavaret en deus d'ezo : « Prezegit d'an holl, *omni creaturae*, e pep lec'h, *super tacta*, betek penn pella ar bed, *usque ad fines terrae*, betek penn pella an amzer, *usque ad consummationem saeculi*. »

An Aotrou Doue hag en deus graet an den a ouie penaos dont a-benn eus an den.

Sant Aogustin a brezege koulz lavaret bemdez ; karout a rae ober skol d'ar baganed a c'houlenne beza badezet, d'ar re zistera anezo, kouls ha d'ar re uhela, ha deuet eo betek en-nomp ar brezegenn gaer a rae d'ar gristenien nevez d'ar zadorn warlerc'h ar zul-Fask, pa deuent d'an iliz da zegas dilhad gwenn o badiziant : « Gant a reoc'h, eme an eskob, taolit evez, ha war zigarez ma tennit hizio dilhad gwenn ho padiziant diwar ho korf, n'o zennit ket diwar hoc'h ene ! »

Diouz al leshanoiou kaer a ro d'ezo eo anat pegement o c'harz : « O nevezennou santelez, adganet en dour hag er Spered Santel, o gouenn kunv, hed nevez, bleun hon enor' frouez holl labour, va levenez ha va c'hurunenn, c'houi holl hag a jom e Doue ! »

Micher galet a-walc'h e oa micher ar prezeger evit eun den hag a oa blank e skevent evel hini sant Aogustin ha setu perak alies her c'hleved o lavarout d'e gristenien rei peoc'h evit ma n'en divije ket a ezomm da gomz ker krenv : « Taolit evez ouz ar pezh a lavaran ; ken gwas pec'hed eo lezel komzou Doue da goueza eus ar gador-brezeg d'an douar ha ma'z eo korf Doue da goueza d'an douar, diwar an aoter. »

E gador a oa, evel m'edo ar c'hiz, en amzer-se, adre kein an aoter hag uheloc'h egeti ; an dud a veze, en o sav, ar wazed, en eun tu hag ar merc'hed, en eun tu all.

Pa wele merc'hed, re a liouach war o divorc'h pe re a zuad war o malvennou pe re a vraigoz war o diskonarn, e vezent gourdrouzet.

Sant Aogustin ne denne ket e zaoulagad diwar ar re a veze e-harz e gador hag en hent-se e ouie pe her selaoued mat pe n'her graed ket.

Daoust ma oa kaera spered den a zo bet biskoaz ne glaske ket lavaret komzou re uhel.

Pa gave d'ezan e veze bet padet re hir e brezegenn e pedé e zelaouerien d'hen digarezi : « A ! m' eus aoun, emezan, em eus ho skuizet hizio, keit all a zo m'emaoc'h aze, en ho sav hag hep tamm, it, da zebri ho pred ! »

Eun dro all e wel ez eus nebeutoc'h a dud ouz e zelaou dre ma oa redadeg-kezeg e ker : « A ! mat, gwel a-ze ; en hent-se ne vezo ket da d'in en em skuiza kement ! »

Eur zadornvez, ar merc'hed juzev a en em laka da zansal ha da gana hag an trouz a raent war al leur-gêr, a veze klevet eus an iliz : « Gwelloc'h e vije d'ezo, eme ar prezeger, mont ac'halese da labourat ha da neza gloan ! »

Komz a rae eus an darvoudou a zegouezed ; eur freuz difreuz a oa en amzer Aogustin, er bed, evel ma 'z eus breman.

Rouantez Rom hag a yae he galloud eus Hanter-norz an Afrik, betek menezio Bro-Skos, a oa o koueza en he foull kentoc'h dre he breinadurez eget dre daouli ar Varbare.

Hag ar baganed a lavare : « ar gristenien eo o deus laket an doueou da gounnari ouzomp ha setu aze perak ez a ker fall an traou ; endra ma veze enoret an doueou, Rom ne oa den ebet eviti : abaoe m'eo deuet ar gristenien d'en em leda, dre ar bed, an doueou o deus hon dilezet ! »

— « Ho toueou eo, sur, eme zant Aogustin, roit peoc'h d'in diwar o fenn : eun den, e-unan a zo barrek da ziuall dor eun ti ha c'houi a rank kaout tri doue da ober labour eun den : an doue Forculus, evit ar stalafou, an doue Cardea evit ar vudunenn hag an doue Limentinus evit an trezou ; penaos a gav d'eooc'h neuze e c'hellfe doueou ken didalvez difenn d'eooc'h ho rouantelez ? »

« N'eo ket o vont da ober geizou dirak aoteriou doueou maro eo e salvoc'h ho pro. Ar pezh a ziskar rouantelez Rom eo ho techou fall : tec'hit diouz an hudurnez ha diouz ar vezventi ; bezit troet ouz al labour douar ha paour evel ho tud koz ; savit tiadou bugale ; gouzanvit mont da vrezelourien hag e trec'hoec'h hoc'h enebourien ! »

« Ha goude ma kouesfe Rouantelez Rom, arabad eo fallgaloni ; holl draou an douar a vez taget gant ar gozni ha gant ar maro.

« Ker Rom a varvo evel an traou all : keriou ar bed-mañ a dremen, met uheloc'h egeto eme Ker-Veur an Aotrou Doue ; hounnez hepken a bado da virviken ; bevomp, en hevelep doare, ma vezimp kavet mat da bignat enni, goude ma vezimp aet eus ar bed-mañ ! Eno emañ an dalc'h ! »

Setu aze hag a ziskouez d'eooc'h penaos e rannas sant Aogustin ar peoc'h gant e gristenien gwasket gant anken ha reuzioz ar brezel hag e lake o eneo da veza evel e hini yac'h ha laodien.

Pa glevas edo ar Vandaled o tont da gilha ker Hippon ne

gollas ket e benn ha ne glaskas ket redek en o raok :
« Ar gristenien, emezan, a c'hell tec'hout, ma keront, met an eskibien a dje chom en o ilizou ha lakat o fizians e Doue ! »

Setu ar pezh a reas.
D'an trede miz goude ma oa kilhet e gêr e krogas an der-sient vras ennan hag e varvas e peoc'h, war galon e Zoue d'an 28 a viz east 430.

Chouezek vloaz ha tri ugent en devoa ha tost da zaou ugent vloaz a oa ma lintre evel eur steredenn vuzudus a-uz iliz Hip-pon. Siouaz, eun denvalijenn euzus hag a dlee padout meur a gant vloaz a gouezas war ar vro gristen-se raktal goude e varo.

Sant Aogustin a veve breman ez eus 1500 vloaz hag eun am-zer a strafuilh e oa e amzer evel ma'z eo hon hini-ni.

Endra m'edo ar Vandaled oc'h ober o reuz en Afrik edo ar Zaazon o tiframma o bro digant hon tadou-ni, Bretoned.

Doue a oa neuze o kastiza ar poblou kablus gant gwalerin ar brezel evit degas gwellaenn enno evel m'ema bremañ.

Endra m'edo ar brezel en e wasa, sant Aogustin a oa e peoc'h. Perak ne vefemp ket eveldan, ni ivez ?

Doue eo Mestr bras ar bed, an hini ne roio biken e zilez ; n'en em gavo nemet ar pezh a fell d'ezan pe ar pezh a léz ober. Bezomp dienkreiz meur eta.

Pec'hejou ar poblou, piou n'o gwel ?

Nak a wiriou flastret hag a youc'h etredek an nenv evel ma youc'he gwad Abel skuilhet gant Kain.

Plegomp dindan ar walenn a zo kouezet war hor c'hein ; pokomp d'an dourn hor sko rak Doue ne c'hloaz nemet evit pa-rea hag, evel m'her goulenn Pius XII, « pedomp evit ma teuy eun urz henvel ouz eun urz da unani holl poblou an douar » ha neuze kleier ar peoc'h a zono skiltr ha laouen ; ar bed a vezo kaer warc'hoaz, rak ar peoc'h er bed-mañ a zo eun tanva eus ar baradoz.

Y.V. PERROT

1240-1940

700 vloaz a zo

ar yuzevien

a voe silapet er maez

eus breiz

KEMENNADUREZ YANN AR ROUZ

E skridou koz Breiz, n'eus hano ebet eus ar Yuzevien a-raok an XIIIvet kantved. Neuze hepken eo o gweler oc'h en em zila dre ar vro hag o suna evel ma ouezont ker brao hen ober, danvez ar gristenien.

Kement a gounnar a zavas, en o eneb, ma tougas an duk Yann ar Rouz eur gemennadurez evit o stlepel er maez eus Breiz.

Ar gemennadurez-se eo kosa hini douget gand hon Duked ha deuet betek ennomp war ar baperenn end-eeun m'oa bet skrivet warni da genta ; an A. de la Borderie, istorier Breiz en devoe he miret etouez e baperoù ; skrivet eo e latin ; setu aman an darn vrasa anezi troet e brezoneg :

Yann, Duk Breiz hag Aotrou Richemond a zalud kement hini a lenno al lizer-man. Klevit mat. Ni, war goulenn Eskibien, abaded, tud-chentil ha gwizien Breiz, goude beza klasket piz, mad ar vro, a stlap er maez eus Breiz kement Yuzeo a zo enui

Na Ni, nak hon tud war hon lerc'h, ne c'hou-zanvimp eun unan anezho war hon douarou ha

ne fell ket d'eomp ken nebeut gwelet hini eus
hor sujidi ouz o gouzanv war o re.

Ar re o deus dle e kenver ar Yuzevien a zo o
chom e Breiz, n'eus fors penaos int deuet da
dapa an dle-se, ni a ra eur groaz warno.

An douarou bet laket e kred, war goulenn ar
Yuzevien, an arrebeuri ha kement mil mad o
deus kemeret perz warnan evit en em baea a zis-
troio holl d'ar re o deus dle pe d'o heritourien,
nemet an douarou pe ar madou all bet gwerzet
d'ar gristenien goude eur varnedigez douget en
hol lezvarn.

Den ebet ne dle beza tamallet na stlejet dirak
ar varnerien evit ar Yuzevien a zo bet lazete
tek-hen . . .

Graet e Ploarmel d'ar meurza raok ar zul Fask.
(10 a viz etrel 1240)

Sant Thomas (1226-1274) hag a veve e amzer
an Duk Yann ar Rouz, a lavare e oa henvel ar
Yuzevien ouz eun toullad tremenidi a bign
war eur vag evit ober hent hag epad m'ema ar
gristenien o rouenva a laer diwar o c'houst ar
pez a c'hellont hag a doull zoken korf al lestr;
n'eus nemet eun dra da ober d'ezo, eme an Dok-
tor bras hag eo o lakat da resteuler o laeron-
siou da zigoll an dremenidi o deus diheiliet o fakadou
hag ober d'ezo goudeze rouenva e lec'h ar griste-
nien

Setu dres ar pez a glasker ober d'ezo adarre-
breman, eun tamm, e holl broiou an Europ.

Y. V. P.

Le-Roudaut G. Le Duc.

An Aotrou ROUDAUT

Barz Bali an nenv

1817-1885

(Diwar eun daolenn vras miret e ti bugale Yvon ar ROUE, e
Rannrannok, e Plougerne).

Breiziz a ouenn vat :

Barz Bali an Nenv

Vad graet, ankounac'haet, a vez lavaret alies ha re wir eo. Piou a gomz hizio, kement-se, eus an Aotrou ROUDAUT, unan eus ar veleien o deus, er c'hantved diweza skrivet ar muia leoriou e brezoneg hag a oa leshantvet *Barz Bali an nenv* gant Y.V. ar Yann. *Eostig Koat an nos*, en e ganaouenn war *Barzed Arvor*.

Ma 'z eus tro da gaout abeg ennan, a-wechou, en e zoare-skriva, n'eus nemet meuleudi da rei d'ezan evit ar brezoneg yac'h a ziver eus e bluenn ker sklaer ha dourstivell ha setu aze perak e lakomp aman eun diverra eus e vuhez o lezel e bennadigou-skrid, a embannomp, skrivet evel ma oant bet skrivet gantan e-unan.

Buhez an Aotrou Visant Roudaut

An Ao. Visant ROUDAUT a deuas er bed war douar Kerlouan. War rollou badiziantou ar barrez, hon eus lennet :

« Vincent, fils légitime de Jacques Roudaut et de Marie Anne Bernard, son épouse, né le 23 mars 1817 à Kerliver sur cette paroisse, a été le même jour baptisé par le soussigné curé dans l'Église de Kerlouan, ayant eu pour parrain et marraine, Vincent Mercelle et Marguerite Habasque qui ne savent signer et signons

« Jacques ROUDAUT ROLLAND curé desservant »

D'ar mare-ze, ez oa fresk-beo, c'hoaz, e kalon holl dud ar barrez, an traou sebezus a dremenas enni, epad an dispac'h bras. Araok ha dreist pep tra, tiegez Jakez Roudaut ha Marianna Bernez a oa kristen. Ar vamm he devoa zoken eur breur beleg, an Ao. Bernez, ha klevet hon eus o komz anezan Renan Fily eus a Langerc'h, ganet er bloavez 1851 ha dimezet da eun nizez d'an Ao.

Roudaut. Daoust hag ar vaeronez ne oa ket kar d'ar beleg kalonek an Aotrou 'n Habask en devoa skuilhnet e wad evit ar feiz, war leur-gêr Lesneven, d'ar 14 a viz ebrel 1794? Hep mar ebet e dud a gomzas d'ezan abred eus maro kaer ar merzer. Ar skouer-man a oa evitan ar c'houlouenn hen blenie war hent ar furnez ha seul c'houekoc'h e oa d'e galon ma oa bet laket dirak e zaoulagad gant e vamm. Pet gwech en deus bet klevet ganti : « Bale war roudou an Aotrou 'n Habask, va mab ! »

Adrenv d'an Aotrou Roudaut, pa skrive ar c'homzou-man, e welomp skeud e vamm :

« An Aotrou Abasq, un denic mistr, ac izilied eaz, un ear devod deza, ha prest atao da redet eleac'h ma vise vad da ober, a oa ur seuer a zantelez. Mes peñi oa ar seurt devotion tosta d'e galon? Evit doare, e ranke beza an devosion da zonzjal devod e glac'har ac e poaniou ar Verc'hez var an douar : rac, pa velas diraza reizou ar maro, dre ma tostee da vont dindan countell ar bourreo, e oe cleved o lavaret ar bedenn canvaux, pe-denn an Itron Varia a druez, ar *Stabat*, e brezonec, en doare m'ema e Levr ar Briz : *Mam Jesus a vouele dourec eharz ar Groaz gant e regret p'er guele outi staged*, setu petra a rea deza discuez un eveleb joa dirag ar maro, ec'hiz pa velse ar baradoz diouz-tu en tu all. » (Ar C'henta Miz Mari, p. 148).

Kenteliet ker mat, ar paotrig a c'hoanteas morit da veleg, ha pleustri a reas da veza henvel ouz ar merzer dre e aked da blijout d'ar Werc'hez ha da c'hounit ar baradoz. Ar bleuniou-kaer a lakeas da skedi en e vugaleaj hag en e yaouankiz a deuas da veza frotez dispar pa deuas war an oad. Al leoriou ken talvoudus en deus skrivet a ziskouez brao peger bras oa e ouiziegez hag e furnez.

D'an 31 a viz Gouere 1842, e voe beleget. D'ar c'enta a viz genver 1851, ec'h'i em gavas evel kure e Plouziri. Hanvet e voe da berson er barrez-se d'ar c'henta a viz Here

1859. Er bloavez 1885, o veza m'oa klanv, e roas an dilez eus e garg.

E youl da ober vad d'an dud a oa ker birvidik ma n'oa ket a walc'h d'ezan en em zoursial eus eneou e barrez hepken. Evid ar Vretoned e skrivas meur a lev, hag al leoriou-man a zo bet digemeret c'houek p'eo gwir int bet moulet meur a wech, hiniennou anezo.

M'oarvat ar c'henta leor en deus skrivet eo « *Heuriou ar Christen mad* » ; n'eo ket laket warnan piou en deus e skrivet, met an doare-skriva a ziskouez fraez a-walc'h ez eo graet gant an Aotrou Roudaut ; e nreiz genver 1862 her mouled evit ar bedervet gwech.

Eil leor an Aotrou Roudaut eo : *An ene christen e bah an Ee*, ha moulet eo bet da nebeuta c'houec'h gwech, hervez an testi en deus bet an Aotrou Perennes ar vadelez da zegas d'eomp. Ar vouldenn genta a dle beza graet er bloaz 1860.

AR CHENTA MIZ MARI, buez ar *Werc'hez divar scridou an Tadow santel da vidita eur pennad bemdez epad ar miz*, skrivet e latin er bloaz 1724 eo trede leor an Aotrou Roudaut hag er bloaz 1868 her mouled e-vid an trede gwech.

Ar pevare leor en deus savet an Aotrou Roudaut eo : *Supplément aux Dictionnaires bretons* ; henmañ a zo eus ar bloaz 1872.

An diweza leor a anavezomp evit beza bet skrivet gantan eo : *Sceul ar baradoz*.

Al leoriou-se a zo bet moulet holl e ti Desmoulin el lec'h m'ema breman moulevez Feiz ha Breiz.

Meur a dra hon defe da lavarout diarbenn al leoriou-se ; eur ger bennak hepken evit diskouez pegement en deus karet Breiz ha pegement en deus poaniet da greski enni ar Feiz.

Karantez an Aotrou Roudaut evit Breiz.

An Ao. Roudaut a zo unan eus ar skrivagnerien o deus labouret ar c'haloneka evit mirout yez hon tadou

koz. Difennet en deus ar brezoneg, her studiet hag her skignet en deus.

E meur a hini eus e leoriou, ez eus notennou e galleg evit diarbenn enebourien ar brezoneg. Evit kompren en deus graet kalz a vad, arabat ankounac'haat peger skrivet fall e oa hor yez er penn-kenta eus an 19^{ed} kantved.

Tud a oa hag a gave d'ezo skriva e brezoneg o rei eun tammig liou ar brezoneg d'ar geriou gallek. An Ao. Roudaut en deus stourmet ouz ar brezoneg fall-se en eur skigna leoriou skrivet e brezoneg yac'h. El leor : *An Ene christen* e skriv : « ...On a tâché d'employer le vieux langage de nos pères, l'antique breton, tel qu'il nous reste dans la tradition vivante... Ce breton usuel, par son tour naturel et sa noble simplicité, va bien à la manière naïve des anciens auteurs... Recevez donc ce modeste livre, écrit dans cette précieuse langue de nos pères, faite exprès pour parler au bon Dieu... »

Pa wel ar skoliou oc'h ober brezel d'ar yez presius-se « *cette précieuse langue* », en deus rann-galon. En e leor « *sceul ar baradoz* » e lavar : « Un nouveau venu parlait de notre vieux langage, à propos des écoles, comme si la science consistait à l'ignorer... Le demi-savoir, jadis si décrit, s'impose... Le préjugé scolaire qui retranche l'antique parler national de notre patrimoine intellectuel ne date pas d'aujourd'hui ; les anciens traducteurs bretons eux-mêmes s'en inspiraient, comme on le voit dans les avant-propos où ils exagèrent les difficultés de leur travail... » Ha dre e labour, e tiskouez e c'heller trei e brezoneg ar gwirioneziou uhela.

Met, abarz komz splann eur yez, e ranker he deski. An Ao. Roudaut a zeskas ar brezoneg war barlenn e vamm, met an deskadurez-se a c'heller da greski bepred, o seladou ar re a oar komz diroufenn.

Desket en devoa e vrezonég mat e skol ar bobl ha nann e skol ar briz-skrivagnerien o devoa savet leoriou devot en e raok.

«Pa veze oc'h ober eur bale, eme an Aotrou Olier, person Plourin, her gweled alies o chom a-zav da lakat war baper ar pezh a gleve pe a dreuze e spered ha pa ne veze ket a baper gantan e skriva e notennoù war e vrevier ha kavet em eus bet en henmañ komzennoù brezonek skrivet gant lizerennoù gresiek; bez e voe unan eus ar re genta a ouezas skriva e brezoneg c'houek ha nann en eur yez distantell hanter vrezonég hag hanter c'hallég hag a zo bet ar c'hiz anezi epad meur a gant vloaz.»

Daoust hag e leor : «*Supplément aux Dictionnaires*» n'eo ket eur frouezenn eus al labour-se a rae o vont hag o tont etouez an dud ?

Goude beza lennet leoriou an Aotrou Roudaut, eo ret anzav, ez eo eun den hag a ouie skriva brao ar brezoneg, ha n'eus ket a ezomm da veza souezet pa glever tud o lavarout pegement e plij' e levriou d'ezo. Daoust ha n'eo ket hen eo a veze karget da skriva e brezoneg gant pennoù an eskopti ? E «*Sceul ar baradoz*» e lennomp, p. 1 : «Unan boaz da drei latin e brezonec, a zo bet pedet da lacaat e brezonec *Sceul an Nev.*» Brezoneg brao ha sklêr hor skrivagner, en deus graet kals evit skigna e leoriou ha dreze evit mirout ha gwellaat yez karet hon tud. N'ankouna c'haomp ket pegen alies eo bet moulet e labourou. M'en deus, dre e skridou, an Ao. Roudaut graet vad d'hor yez en deus koulskoude graet muioc'h a vad c'hoaz d'ar feiz en hor bro.

an Aotrou Roudaut, prezeger ar feiz.

An Ao. Roudaut a oa beleg, hag e vrasa aked oa gounid, muioc'h-mui, a eneo d'hor Zalver Jezuz-Krist, hag o sikour da bignat uhel war bazennoù ar Zantelez. Gant pebez aked e rae ar skol gatekiz ! An Aotrou Corr, person Plouziri a skriva d'omp d'an 29 a viz gwengolo diweza : «Brud eur beleg gouiziek ha santel ha troet da ober pinienn en deus lezet er barrez-man; klevet a raer hano c'hoaz a-wechou etouez an dud eus e gentelioù katekiz d'ar vugale hag eus e vara du !»

Goude beza lennet «Heuriou ar C'hristen mad.» «an Ene christen» ha beza saouret ar c'hentelioù a ro war ar Bater, war an Ave, war an Gredo, e tleomp anzav pegement en divije plijet d'omp her selaou o prezeg en eur brezoneg ker sklêr ha ker c'houek. E «Heuriou ar c'hristen mad» ez eus eur gentel diwarbenn ar Rozera «Curunen-Roz ar Verc'hez» hag a zispleg en eun doare dispar, dre c'houlennou, respontchou ha skouerioù, peger kaer ha pegen talvoudek eo ar Rozera. Ar gentel-ze a embann : «Setu unan hag a ouie ober katekiz !»

Poania a rae da gelenn ervat ar re vhan, met gouzout a rae peger bras ezomm o devoa ar re yaouank hag ar re war an oad da veza harpet e kreiz follenteziou ar bed. Er rummou-ze, eo e sonj, pa skriv «An ene christen e bali an Ee» Outo, dreist holl, eo e komz : «Iaouankiz, a c'hui ive, tud war an oad. Diez e caviñ beza atao oc'h unan, ac ez iit da glasc compagnez, aliez, siotas ! eb sellet gant piou mont. O ! gant a reoc'h, choazit mad ho compagnez, setu ama, mar c'hoantait, ur c'hompagnon a ne lavaro d'eo c'h nemet traou mad.. D'eoc'h e tesco ober mad oll deveuriou ur c'hristen, a caout berr an amzer en iliz ac el leac'h all; a mar lez Doue ahanoc'h war an douar varlerc'h ar re eus oc'h oad, pa ne vezo den ebet var ho tro da lavaret d'eo c'h ur gomz pe eun nevezenti bennac, pa rancoc'h beza evelse, oc'h unanic an darn vuia eus an amzer, ar c'hompagnon-man, mar ho pe graet anaoudegez gantan, a gonsolfe ahanoc'h, betec en ho poanioù diveza, ac e ve grass ganeoc'h e glevet o comz d'eo c'h divar ben ar baradoz, evel ma vez grass gant ur zoudard, prest da echui e amzer, clevet ano divar ben e vro.»

Kas an eneo d'ar baradoz, deski d'ezo kerzout dre vali an nenv, setu youl an Ao. Roudaut, setu ar gelennadurez a gaver en e leoriou. Hag evit-se e tesk d'e lennerien derc'hel sonj eus o finvezioù diweza, beza mat da bedi. C'hoant en deus dreist-holl da voaza an dud da ober ar bedenn a galon, rak ar bedenn eo «alc'huez ar Baradoz» — «Avechou, emezan, en iliz ac el leac'h all, e leac'h lavaret kalz pe

dennou, e ve mad choum var ur gomz verr, var eur beden-nig verr benac evit he c'homprenn, he zaouri-evel ma choum ur venanen var ur boked da denna mel aneza. En eur lenn, grit eanou da gompren mad. Grit evel al labouset pa'z eont da eva dour, a zao, bep-en-amzer, o fennic da la-caat an dour da zisken. Savit ive, ur veach-en-amzer, ho taoulagad divar hoc'h Eurioù, evit choum da gompren, ha lacaat ar Zonjou mad da zisken douu en kalon ha setu eno ur c'hiz eaz da ober orezon, pedenn a galon..» (Heu-riou ar C'hristen. p. 99) Ha n'eo ket kaer ha talvoudus eur seurd doare da geleñn ?

Penaos lavaret mat ar pedennou, heuilh an oferenn, ar gousperou, kovez ha komunia evel m'eo dleet? Ar goulennou-ze holl a gav o respont e leoriou an Ao. Roudaut Nag a aliou fur a gaver enno ! Setu aman an aliou a ro d'ar c'hristen bet o kovez hag a ziskouez nag a vad en deus gelllet ober dre e skridou : «Arabat aspell ar binijen; e ober ar c'henta amzer. Lacait ive ho spered da gompren pe-re eo an dud, ar plasou ac al labourou a laca ac'hanoc'h da affeilli er pec'hed, abalamour d'eoc'h da lacat evez; ha grit ho sonj da ober eur seurt pinijen bennac, da zioueret eun dra, eur blijadur, da lavaret eur beden bennac beveach ma couezoc'h en eur pec'hed; er c'hiz-ze sur, e teuoc'h da veza ur c'hristen mad ha da c'hounid ho kurunen. » (Heu-riou ar c'hristen . p. 86)

Kredi a reomp e poanias bepred an Ao. Roudaut da veza henvel ouz ar merzer, an Aotrou'n Habask, dreist-holl dre e garantez evid ar werc'hez. Pleustri a reas da zila eun hevelep karantez e kalonou ar re all. Skriva a ra en Heu-riou ar C'hristen p.XV) : «La plupart des livres que les fidèles ont entre les mains, et qu'ils semblent préférer à tort, les laissent étrangers aux meilleures pratiques de dévotion, par exemple à celle du Rosaire, la Reine des dévotions indulgenciées, qui montre la véritable dévotion à la Sainte Vierge, répand parmi les fidèles la connaissance des mystères de l'Incarnation et de la Rédemption, dont l'ignorance est la ruine des âmes, combiné doucement

la méditation avec la prière vocale et assure en grande partie notre persévérance. » Kaout a ra d'eomp klevout aze komzou Tad santel ar Pab Leon XIII a lavaro, wardro tregont vloaz diwezatoc'h ez eo ar Rozera ar gwella devozion evit trec'hi dizursiou hon amzer ha gounit ar baradoz. Pet gwech ha pet gwech ec'h ali an eneoù da veza devot d'an Itron Varia, dreist-holl d'an Itron Varia an Druéz ! Ar zonj eus e genvroad o vont d'ar maro, en eur bedi an Itron Varia a c'hlac'har, a zo bepred en e spered : « Var boaniou a glac'har ar Verc'hez, emezan, e ve caer midita. Mam Jesus en deus bet en e buez muioc'h a c'hlac'har ac a anken eget an holl verzerien : an evedigez-se a dlie da gaout gant e Mab ; brasoc'h a-se eo e gloar en nenv, a muioc'h a-se a vir e deuz da zevel e mouez evit ar bec'herien geiz. Ar Verc'hez a oue braz e glac'har, braz evel ar mor, *velut mare*.. Ar re a erru gano darvoudou trist, bete coll o oll joa var an douar, a c'halfe diana lavaret a galon : Va foaniou-me ne dint netra e scoaz poaniou ar Verc'hez, i dibec'h-caer, a me n'euz nemet ar pec'hed ahanon ! — Prometti a reer ur gontrition barfet abenn eur ar maro dan nep a ve devot da zonjal aliez e glac'har ar Verc'hez ; ac a zo caera trugare a oufe den da c'houlenn.. Biskoaz den n'em deus cleved e ve eat da goll servicher pe servicher vad da Vari : pedomp-ni aliez da gaout sonj ahanomp-ni pe-c'heurien' brema ac en eur ar maro. » (Ene christen pp.16, 19).

Hag evit ma teuy an eneoù da bedi ar Werc'hez gant muioc'h a feiz, an Ao. Roudaut a geleñn pegement e tleer, e creiz savarou an douar, sonjal aliez e fin ar vuez-ma evit biza rag éun d'ar Baradoz a caout ur maro mat (E.C. p. 14)

Nag a vad a rafe d'ar re yaouank, a zo ken douget da ankounac'haat e varvint, lenn pajennou evel houman : « Baleit eme on Zalver, endra ma eo deiz sclear ; an noz a deu, a neuze ne haller mui ober vad ebed. Tostaat a ra ar gozni, ar poaniou, tevalizen ar maro ; lacaomp e-

ta on amzer vella da dalvout, baleomp abred varzu an Ee. Evit caout dig'emer mad eno, eo red beza distag avoalh diouz ar bed-ma. Ar maro, o tiscuez petra deu an den da veza gant nerz ac e c'hened, a lavar d'eomp rei or c'harantez da Zoue, eleac'h e rei de grouadurien : er vered e vel un den pegement a diz a dlefe lacaat da gaeraat e ene, o velet ar c'horf petra deu da veza. » Eno pep tra a lavar d'eomp asta da lacaat hon ene caer, abenn ma vimp galvet da vont e compagnunez an Elez, o sacramanti alieze en aviz mervel e carantez Doue. Setu petra dle eun den da ober, endra ma ema war e iec'hed, ac en e amzer gaera. » E.C. p.9 « Ac ouspenn, emezan ive, ne c'hell den ebed choum eb ur zonzj bennac eus ar maro : da bep mare e clever ano eus unan bennac eat d'an Anaoun ; coulz lavaret bep pardaez, e clever cloc'h an anaoun, ar glaz-noz, evel oc'h ober caonv d'an deiz o tremen. Caer a zo eass ar vered pell diouz an Iliz, e tu pe du e ranc beza. Ac a draou all da zigass sonj eus an termen diveza ! An anv o tremen, an deiz o tiverra, an deliou o coueza, bemdez an eol o cuzat, a zo ken alies a skeuden eus ar maro... An nep a zonzj avoalh en e eur diveza a zalh mat da lezenn Doue en esper erruout en Ee, ac ar bed-ma a deu da veza evita evel ur penn eus a vali ar Baradoz.. Laouen en deuz tro da veza, pa ema o vont etrezec ur vro eleac'h n'euz na maro na cozni, na goanv na tevalizen, seurt poan ebed. » (E.C. p. 5. 6. 7)

Ar pennadou-skrid hon eus tennet eus e leoriou a ziskouez splann en deus an Ao Roudaut klasket dalc'h-mat, ober d'ar wirionez-man skedi en e vuhez hag e hini e genvroiz : « hor buhez d'eomp-ni a dle tremen er baradoz. » (S. Paol) En e brezegennou ive e komze alies eus ar Baradoz : « Meur a wech, eme Renan Fily, em eus klevet an Ao. Roudaut o prezeg. Lavarout a rae alies « biza d'ar baradoz » hag e save e zourn warzu an-nenv.. Aes oa da entent, rak sklèr oa e vouez. »

Er bloavezh 1885, pa gouezas klanv, e teuas da Gerloun, goude beza roet an dilez eus e garg a berson. Aman ec'h en em beurbreparas, da vont d'ar baradoz o sonjal moarvat en e genvroad merzer, hag e kure e harrez an Aotrou Peton, merzeriet ive d'an dispac'h. O vont hag a tont e kichen ar vered ha wardro krec'hen Kilorn, e teue en e spered ar c'homzou en devoa skrivet en e « Viz Mari » :

« Cassed e oe (an Aot. 'n Habask), un all ac en, en un ti er bourg, ac eno, da c'hortoz mont var dachen ar maro, e leveront ofis an Anaoun, pedennou an Enterrant, evito o-unan (e ti Franceza Sanquer, dirag ar vered) ; rac neuze, mouez an Iliz, canticou ar c'haonv ne vesint ket clevet o laouenaat, o toussat ar maro d'an dud, ac o lacaat sclerder ar Baradoz, *lux perpetua*, da bara en dro d'ar bez. An Aotrou 'n Habask ac e gompaignon a ieas goude, gat an archerien da Lesneven. — Scrija a reen, eme unan, a oa o voalc'hi e traon ur grec'hen) a anver Kilorn, scrija a rean o clevet anezo o vont abiou d'ar poull-canna, ha ne greden ket trei va daoulagad da zellet outo. E leal, o velet daou ha n'o doa greet nemet vad, o vont d'ar maro, etre daou archer, piou a vise bet eb encrez? » (1)

Nerz-kalon an daou verzer dirag ar maro, levezan an Ao. Habask o lavaret ar Stabat Mater araok beza dibennet a oa evid an Ao. Roudaut eur skouer krenv ha frealzus evit digemerout ar maro tost d'her skei. Muioc'h-mui e komprene ar wirionez-man : « Gounid ar Baradoz, diouall ouz an Ifern, eno ema tout ; an traou all a zo evel rambreou, pa zonzjer en affer vras-se. » E.ch. P. 47.

Hag ec'h huanade warzu ar Baradoz : « Peur e ve-

(1) Evit kaout muioc'h a sklerijenn war an daou verzer lennit leor an A. Calvez, person Lesneven : Bro Leon sous la Terreur, Jean Habasque, Guillaume Peton, prêtres de Kerloun, décapités à Lesneven en 1794.

lin scler va Doue? E velet a garg ar galon a bep seurt joausdet Va Doue, peur e velin, peur e carin ahanoc'h evel ma reer en Ee?... O ! caera deiz ! deiz caer atao, eb cuz eol na pardaez. Caera deiz, pa vezo lavared d'in : — Deuit da joa an Ee. Eurussa bro ! eno ar iaouankiz ne dremen ket, ar gened, ar braoentez ne ziskar na ne zench ket, ar iec'hed ne guita ket, ar gozni ne deu muj, ar vuez ne ziverra tam, ar garantez ne deu nepred da ienaat ; eno, an oll vadou eb droug ebed, an oll joaiou eb clem ebed.. » (E. Ch p. 83)

An deiz-se a c'houlouas evid an Ao. Roudaut, d'ar c'henta a viz kerzu 1885. Kousk a ra e gousk diveza ebered Kerlouan dirak dor-dal an iliz koz. Diouz doare, n'eo ket eno edo e vez er penn kenta. Mari Corfa, eus Kervizouarn, eur c'hoar gaer da Vari Yvona Habask nizez d'an Ao. Roudaut, he deus lavaret d'eomp kement-man : «Bez-an Ao. Roudaut a zo bet chenchet plas d'ezan. War a lavarer, ar beleg-man, goude e varo, en em ziskouezas d'an Ao. Persoun hag a c'houlennas lakaat e relegou, e bez e gerent. Ar bez-man a, zo dirag dor-dal an iliz koz, hag eno, e c'helloc'h gwelet e hano.»

Bet omp o pedi war e vez ha war ar maen hon eus lennet :

Ama e kichen Jacques Roudaut
Mari Anna Bernard he dad hag
he vam, e repos ann aoutrou
Vincent Roudaut persoun Ploudiry
oaget a LXVIII vloas
maro ar c'henta a viz kerzu

1885

CATOLIC A BREIZAD BEPRED
REQUIESCAT IN PACE

Renan Fily, hag en deus anavezet mat an Ao. Roudaut, en deus lavaret d'eomp n'oa ket bras e vent : «Eun denig mistr, emedomp — Ya, emezan ; koulskoude, er ment-se, e do eun den start a walc'h. » E Kervizouarn, hon eus gellet gweled e boitred ; eur poltred hag a ziskouez ez oa eun

den a-zoare. Poa graet ar poltred e tlee kaout ouspenn hanter kant vloaz ; e vleo a zo c'hoaz founnus, e dal a zo uhel ha ledan, e zaoulagad, dounik-brao en e benn, a zo lemm ha speredek ; e zell a zo evel savet dreist traou ar bed-man : e vuzellou a zo start an eil ouz ebenn hag a verk n'int ket boaz da c'hoarzin re ; war e zremm, e par roudou ar binijenn, hag e sked peoc'h ha madelez e galon. Hag e teu en hor spered ar c'homzou en deus skrivet diarbenn an Ao'n Habask hag a zo ker gwir evitan : «un ear devot deza, ha prest atao da redet eleac'h ma vise vad da ober, ur scuer a zantelez ». Bez' e c'hellfed dispaka testeniou eus ar vad en deus graet dre e leoriou, eus ar vad a gendalc'h da ober, displega peget bras oa e zeskadurez. . met echui a reomp o tistrei, aman, ar geriou latin a lennomp, warlaez d'e hano, er bajenn ziweza eus « An Ene Christen e bali an Ee » :

Quot potui feci ; feci tibi, Christe, laborem

Hunc : tibi sit gratus, te precor, iste labor.

«Kement am eus gellet am eus graet ; graet em eus evidoc'h, O Krist, al labour-man : Ra blijo d'eoc'h me ho ped, al labour-ze»

Evit ar C'hist eo en deus labouret ha setu perak eo bet ker kaer ha ken madeleuz e vuhez ; buhez an Aotrou Roudaut « Catolic a Breizad bepred » a zo eur skouer eus ar c'henta evit eur Breizad hag eur C'histen.

J. FICHOUX

Bennoz Doue d'ar re o deus hor sikouret da zavel ar vuhez-mañ : d'an A. Chaloni Perennes, d'an A.A. Corr. person Plouziri, Ollivier, person Plourin, da veleien Kerlouan, da Cesar Leduc, Renan Fily, Mari Corfa.

Eozenig

PE ISTOR AN HINI A C'HOULENNAS GWELET AR WERC'HEZ.

Klevet em eus penaoz, e Landreger, e vevas gwechall eur paotrig, Eozenig e hano, evel ar sant bras a zo e vez en iliz-veur.

E dad a oa kemener; abred e teskas d'e vab e zerveriou a gristen; ne ehane ket da lavaret d'ezan, dre e skoueriou hag e aliou : «beza eun den a Feiz war an douar evit mont, eun dervez, d'ar Baradoz.»

E vamm e lakeas abred ive, da bedi ha da zenti, hag Eozenig, dre ma kreske, e kreske ive en e galon, ar garantez en devoa evit Jezuz hag e vamm, ar Werc'hez santel. Alies e lavare pe e kane, evelhen :

Rouanez em nenv, va lenevz,
Ne ho salud gant karantez;
D'ar pôtr dister ho ped bemdez,
Plijet gameoc'h en em ziskouez.

«Amen» a lavare goudeze, hag an amzer a dreme-ne, hag ar paotr a boanie, gwella ma c'helle, er skol ha wardro er gêr.

Breman, oa krog en e c'houezek vloaz, hag atao e kendalc'he gand e bedenn, evel Salaün ar Foll, e Lesneven, met biskoaz n'en devoa gwelet ar Werc'hez. Eun dervez, m'edo o pedi, pe o kana dirak skeudenn Mamm Jezuz, en iliz e teuas an dour en e zaoulagad hag ec'h en em erbedas outi, eur wech muioc'h :

— «Itron Varia, emezan, daoust ha n'ouzoc'h ket pe gement a vall am eus d'ho kwelet ! Rei a rafen, heb keuz, ar pezh am eus, evit kaout ar c'hras-ze !»

Neuze, e welas, en e gichen, eun aelig bihan, bleo alaouret endro d'e benn, diouaskell glas ha melen tano outan, a gomzas gand eur vouez, ken dous ha mel:—« Rouanez an nenv, emezan, he deus va c'haset beteg ennoùt da lavaret d'it he gweli, hep dale, gant

daoulagad da gorf.»

Eozen en em droas ous ar skeudenn venniget :

— «Ha gwir eo, va Mamm ? emezan

Ar skeudenn, pe ar Werc'hez, da vihana, a respontas : — «Ya, va mab, gwir eo; ne zisklerian da zen ebed eur e varo, rak ar vuhez a zo d'am Mab; met m'az peus kement a c'hoant d'am gwelet, e c'hellan selaou da bedenn.

— «Ha petra rankin ober evit kaout an eur-vad-se ?

— «Kleo ganen : peurliesañ an neb en deus va gwelet, a goll ar sklerijenn, raktal ! eun dra galet eo !

— «O ! eme an den yaouank, laoen-tre, piou ne asantfe ket, Mamm dous, chom dall epad e vuhez, evit kaout ar joa d'ho kwelet ?

Hogen, n'eo ket ken aez-se, evit doare, en em zistaga diouz madou an douar, hag ar paotr da sonjal outan e-unan :

— «Dall ? ha n'oun ket c'houezek vloaz ! ha ne welin mui na va mamm, na va zad, nag ar gwez, nag an dour, nag ar goulou endro d'an coter em iliz karet !

Petra reas neuze ? lakaat e zourn war e lagad kleiz, ha sellet gand e lagad dehou !

Ar pezh a welas gand al lagad-se, avat, ne c'hell na beza skrivet, na beza lavaret !

Rouanez an nenv en em ziskouezas d'ezan gant he sae steredennet, liou an oabl en noz pa vez sklêr al loar ; endro dezi Sent ha Sentezed, Elez o c'hoari gand o zeleannou. Ar weledigez ne badas ket hirroc'h eged eul luc'hedenn; ar paotr yaouank a jomas sebezet... ha reuzeudikoc'h eged arak ! rak beza gwelet ar Werc'hez eur wech a lakeas en e galon ar c'hoant d'he gwelet diou wech. E lagad kleiz a jome gant, goloet gand e zourn : — « Rouanez kaer, va Mamm, emezan, ra gollin va lagad all evit ho kwelet eur wech all ! »

— « Sell ouzin eur wech c'hoaz, etal eme ar Werc'hez. En dro-ze e welas eur baourez, henvel ous ar

re a wele war an hentchou o klask o boued ; endro dezi n'oa nemet truilhou, hag he dremm a oa ken truezus, ken glac'haret, ma chomas Eozen dilavar... hag en denvalijenn an dro-man, avat !

Pa c'hellas degas eur ger bennak war e vuzellou e lavaras :

— « Rouanez a druez, va fardonit, me ho ped !

• Fallagriez am eus graet ouzoc'h, en eur lakat va dour war va lagad, met, evelse am eus gallet ho kwelet diou wech, ha, pa lakin eün an traou : kaeroc'h en hoc'h izelded eged en ho sked !

— « Da bardoni a ran, va mab, eme Vari; hag e vit diskouez e plij d'in da garantez em c'henver, e plij d'in adrei ar sklerijenn d'it adarre.

Hag Eozen a welas sklêr, evel kent, gant e zaoulagad ; met da betra? an neb en deus gwelet ar Werc'hez n'en deus mui a ezomm eus e zaoulagad ! ne gar ket sellet ouz netra ebet ken, war an tamm douarman !

Pardaez oa ; ar potr a yeas d'ar gêr, en em daolas war e wele, hag, antronoz, goude beza bet o kominia, e c'hourvezas adarre, e zaoulagad klozet gantan ; ne falvezas ket gantan digeri e c'henou da zebri tamm na da eva banne. Tri dervez e chomas evelse ; e dud a ouezas oa tremenet pa weljont e zaoulagad o tegeri, heb aoun breman da veza glazet gant traou an douar, p'e gwir oa nijet e ene glan d'ar baradoz, da welet, epad ar c'hantvejou da zont, e Vestrez, ar Werc'hez santel bepred aketus da zelaou pedennou he bugale.

TINTIN ANNA

« Labourerien Douar Breiz-Izel »

D'an 20 a viz here diweza AR VRO GOZ he deus embannet ar skrid-man, savet, e brezoneg, gant he Rener :

An nebeud geriou-man a zo evidoc'h, — evidoc'h hepken ; o skriva a ran e brezoneg, rak eus ar brezoneg e teuan da gomz d'eoc'h hirio.

Ar brezoneg ! E welet dispriet gant an darn vuia eus Breiziz ar c'hêriou hag alies, siouaz ! gant meur a hini eus re ar maeziou, daoust d'ezo d'ober etrezo, implij anezan bemdez, a zo evidon eur rann-galon.

Gwelet an holl Vreiziz o tiskouez e pep doare, eur garantez virvidik evit o bro ; o gwelet oc'h ober muioc'h a stad eus yez hon tadou koz ha beza muioc'h douget d'ezan, setu petra a garfen.

Beza evelse, gwir Vretoned a galon ha n'eo ket hepken a hano ne virfe tamm ebet ouzimp da veza Fransizien leal ha gwirion.

M'her goulenn diganeoc'h : hag enor a reont d'hor yez koz ar gerent ne fell ket d'ezo deski ar brezoneg d'o bugaligoù hag a zifenn zoken ouz ar re all heu ober?

Peger stank ne 'z eo ket, koulskoude, ar gerentee, hirio !

Ya ! siouaz ! kreski a ra bemdez ar c'hiz da gomz e galleg d'ar re vihan, ar c'hiz d'o c'has d'ar c'hotekiz galleg, ar c'hiz da ober kement ha ma c'heller evit miret outo da zerc'hel d'ar yez koz.

Ne vez nemet brezoneg gant ar gerent ha gant ar re-mañ hag ar mevelien, met biskoaz gant ar vugale.

Alies, pa c'houlenner eun dra bennek, e brezoneg, digant eur paotr pe eur baotrez, n'ho pezo respont ebet pe ma vez unan e vezo e galleg. Lavaret e vefe o deus mez o tiskouez ec'h amavezoent yez kaer meurbet hor bro Breiz-Izel, ha glac'harus eo eur seurt tra !...

Daoust ha ne ouezit ket, va c'henvroiz ker, eo ar brezoneg, evel ma lavaren uheloc'h, eur yez eus ar re vrudeta? Hor c'hontadennoù, hor sonioù, hon holl skridoù koz a blij kals d'an estren, d'ar skrivagnerien vrudet o deus o studiet ha niverus bras eo ar re-mañ.

Ha sonjet ho peus, eur wech bennak, eo kals aesoc'h al labour-spered d'an hini a oar ar brezoneg hag ar galleg eget ne 'z eo d'an hini ne anavez nemet unan anezo hepken?

Netra ne zigor, ne gresk, ne lemm muioc'h ar spered eget gouzout meur a yez.

Daoust ha falvezout a ra d'eoche, en eur heulia ar g-tziou nevez, koll eur seurt talvoudegez, eur seurt sikour?

Bez' c'hellit va c'hredi, ma ne zeskit ket ar brezoneg d'ho pugale, ar re-mañ ne ouezint ket gwelloc'h ar galleg, ar c'hontrol eo.

E Frans, alies, em eus klevet kouerieded o prezeg hag o tiviz ha bez'e c'hellan hel lavaret: n'em eus ket klevet alies tud ken helavar e galleg, ha re Breiz-Izel ha, koulskoude ar re-mañ ne gomzent kouls lavaret morse nemet e brezoneg pa en em gavent en o ziez.

Etouez ar re varo eus ar re-mañ ez eus meur a hini oc'h eus anavezet mat: Thomas eus Plougastel; an Ellegouet, eus Plabennec; ar C'hozannet, eus Penvenan; ar Morvan, eus Sant Segal ha meur a hini all c'hoaz a zo meulet bras er vro-mañ.

Labourerien-douar Breiz-Izel, va c'henvroiz, arabad eo heulia ar c'hiz fall am eus komzet anezi dirazoc'h hirio; bezit fier da veza Bretoned; bezit fier eus yez ho tadou ha m'ho peus kollet ar c'hustum da gaozeal, e brezoneg, gant ho pugale, en em lakit d'hen ober dizale, me ho ped; ar c'henta a vezo ar gwella ha biken n'ho pezo keuz d'ar pezh ho pezo graet.

Evel m'az eo ret, ho patred hag ho patrezed a zesko ar galleg, en tiez-skol, hag her gouzout a raint ker kouls ha n'eus fors piou.

Herve Budes de Guebriant.

Chapel ar brizonidi

Dont a ra d'eomp en abardaez-se, eur c'helou laouen. Endra ma reomp hor baleadenn dre ar c'hamp, eur beleg a lavar d'eomp :

— Eur varakenn-chapel a zo savet evit ar brizonidi e-kreiz ar c'hamp. Azalek warc'hoaz ar Sakramant meulet ravezo a deuo da chom enni ; Jezuz, Prizoniad bras an eneoù a chomo aze.

Hag ar beleg a ziskouez d'eomp barakenn an Aotrou Doue.

Heñvel-mik eo ouz ar barakennou all. A-zioc'h an nor, war an talbenn, e lenner, skrivet e bras : **Chapel.**

Deomp e-barz.

Sevel a reomp diou pe deir bazenn, rak ar varakenn a zo dibradet eun tammik diouz an douar, hag ec'h en em gavomp en eur chapelig, ha n'eus e Breiz, sur oun, hini all ebet hag a vele heñvel outi.

An nor a zo en eur penn, hag a-wel d'ezi, er penn all, emañ an Aoter. Eur beleg ijinus, gant skoazell e ar c'halvez, en deus labouret warni eun dervez pe zao. Ar pezh labour o deus savet gant ken nebeut all a dra, a zo dispar.

Eur groaz vras, e paper kalet, a astenn he divrec'h aus d'an Tabernakl, el lec'h ma teuo Jezuz da chom warc'hoaz vintin.

A bep tu d'ar chapel, a-hed an diou gostezenn, ez eus eun daol hir. Penn-da-benn d'an diou daol-se, bep mintin, ar veleien a c'hello oferenna etre c'houec'h heur hag eiz heur hanter.

« O dousder an oferennou en eur chapel,
« Eur chapelig didrouz e meziou Breiz-Izel. »
(Calloc'h)

Ha setu penaos, diwar an deiz-se ar brizonidi n'emaint mui o-unan. Jezuz, dasprener ar bed, a zo ganto, prizoniet muioc'h c'hoaz eget, e-barz an Tabernakl.

Bep mintin e vez eno ar veleien oc'h oferenna ; bep mintin, meur a brizoniad a vez eno o klevet an oferenn hag o kommunia. Alies e-pad an deiz, dreist holl diouz an abardaez, c'houi' gavo eno daoulinet, war al leurenn

rak n'ez eus na kador na skabell, e-leiz a brizonidi. Pedi a reont, ha pedi ken kalonek o Mignon Jezuz, ma 'z eo o sellou evel stag ouz an Tabernakl. Birvi 'ra o c'halon gant karantez Doue, evel ma verv ar c'houlou ouen dister a luc'h dirak an Aoter.

— Va Doue, en eur c'hamp hag a zo peurvuia ken trouzus, ken skuizus, nag eo dudius kavout eur c'hornig sioul da c'hellout pedi; nag eo frealzus kavout eur gwirvignon, hag a oare gwirionez ho kennerza, hag ho sikour da zougen ho kroaz pemdeziek. Eur mignon hag a oar sec'hi ho taoulagad, dinec'ha ho spered, mouda hoc'h anken, ha teuzi c'houervoni ar galon. Eur Mignon hag a oar hada laouenedigez hag eurusted e-kreiz ar gwaso trubuilhou. Eur Mignon hag a zesk eo ar boan lodenn wella an den da c'hounit ar bed all.

Hag e savont ac'hano, kreñv ha leun a feiz Skedi a raint endro d'ezo, e kalon o c'henvrédeur, karantez ar C'hrist, levenez ar Baradoz.

Hor chapel a zo dister. Re vihan eo diouz niver ar brizonidi.

Met, n'eo ket **ono eo e vez** kanet an oferenn da sul.

E-kreiz eur frankizenn ez eus eur c'hoariva, uhel a walc'h da veza gwelet gant an holl. Warni, bep sul vintin, e saver eun aoter gost.

Eno, dindan bolz an neñv ha lagad an heol, eo e vez kanet an oferenn bep sul.

Eno, e-harz an Aoter-se, eo e youc'homp bep sul hor feiz, evel ma raemp en hon ilizou, er gêr : « *Credo in unum Deum...* »

Eun daolenn gaer eo gwelout eur boblad gwazed, unanet dre ar Feiz hag ar Garantez, o kana en eur vouez, kredennou o Relijion.

Met perak ez eus kement a re-all, hag a dremen aze, a bep tu, diseblant, evel tud ha ne gomprenont ket, a-wechou eur mousc'hoarz goapaüs war o muzelloù ?

N'o deus ket a Feiz ! Setu ne gomprenont ket ! Enebourien int da Zoue, setu e c'hoapaont... Truezam eus outo. E-kreiz ar boan, war biou ec'h en em harpint ? Pebez talvoudegez eo evidomp hor Feiz kristen ! Mil bennoz d'eoc'h va Doue. Met, digorit o daoulagad d'an

dud keiz-se, da Feiz o Badiziant ; koulz lavaret holl int badezet.

Hag ar gristenien vat, dre ma lavar ar beleg an oferenn, a youc'h o Feiz ken e tregarn ar vro...

Jezuz a ziskenn war an Aoter, etre daouarn ar beleg ha war ar brizonidi, daoulinet war al leton, e tiskenn gant Jezuz, gliz santel an neñvou...

Echu eo an oferenn. Ne glevit ket ? Tridal a ra ar Vretoned, hag o moueziou a sav kreñv :

« *Ni ho salud gant karantez,
« Rouanez ar Zent hag an Elez.
« C'houi a zo benneget
« O pia !
« Hag a c'hvasou karget,
« Ave Maria. »*

Spered ar Vretoned a nij betek ar gêr, dre ma sav ar c'han-se Ouspenn unan a vezo an dour en e zaoulagad pa lavaro ar beleg ar « Gloria Patri ». Niverus eo ar re ne ganont ket an Anjelus. Souezet int hep komprenetra... N'int ket Bretoned.

Warlerc'h an oferenn, an holl a ya a gleiz hag a zehou da heul ar Vignoned. Chom a ra evelato, war an dachenn, strolladou tud, amañ hag a-hont, hag aze e chomint pell amzer. Tostait outo. Holl e komzont brezoneg. Bretoned int. Derc'hel a reont da c'hiz ar gêr, hag emaint aze o konta keleier, evel ma vefent war blasenn o iliz parrez.

— Ac'hanta ! Fanch, penaos ez a ar bed ganez ?
— Mat a-walc'h, Per. Nemet gwelloc'h ez afe c'hoaz, evel just, ma velen er gêr...

Hag ar gaoz da redek war ar vro garet : ar gêr. Na pegen c'houek ar ger-se da galon ar Breton !

Hor chapel a zo eun teñzor.

Eun toulladig mat a vrezonegerien a zo er c'hamp. Eur wech ar sizun omp kroget d'o boda dindan renadur eur beleg gredus, ken start e Feiz ha m'eo breizat e galon. Al lec'h dibabet evit se, eo barakenn an Aotrou Doue.

Mat-tre eo bet ar vodadenn genta.
« Mignoned, en deus lavaret d'ezo ar beleg, Breto-

ned omp holl, hag eun dra vat eo d'eomp en em anaout da c'hellout en em harpa an eil war egile ; kreñvoc'h e vezimp da zougen hor c'hroaz, kreñvoc'h d'en em ziskouez katolik ha Breizad bepred...

Paperennou, dourn-skrivet, a zo bet roet d'ezo ; unan etre daou pe dri.

Hag e kanomp ar pedennou diouz an noz :

- « *Konsakri a ran va nozvez*
- « *D'ho kloar ha a'am silvidigez*
- « *Hag ec'h ofran va holl boaniou*
- « *E pini,jenn d'am fec'hejou...* »

Echu ar pedennou, ar beleg a sav ouz an Aoter hag a zigor an Tabernakl. N'eus ostansouer ebet, met an dra-se ne vir ket ouzomp da gaout bennoz ar Sakramant.

An holl a gan gant kalon ha feiz.

Goustad, meurdeuz, hor moueziou a sav :

- « *Adoromp holl e Sakramant an Aoter,*
- « *Eun Doue kuzet, Jezuz hor Mestr, hor Salver...* »

Kaer eo ar c'hantik-se, met biskoaz n'em oa tañvet ennañ kement a zouder hag a zudi, eget en abardaez-mañ ! Hor sperejou dibradet gantañ, a nij, a nij... Digas a ra en hor memor taolennou ken karet, taolennou dispar : Bennoz ar Sakramant deiz pardon ar barrez, deiz sul ar Sakramant, deiz pask kenta ar vugale, deiz klozadur eur retred, eur mission... prosesionou kaer... banielou o ficha en avel... douget ganeomp... gan hon tud... O ! Pebez dudi !

- ... « *Meulomp hag adoromp tri ferson e Doue*
- « *Epad en holl amzer hag en eternite.* »

Goude e tistagomp an « *Ave Mari Stella* » hag an « *Tantum ego* » arak stoui hor penn dindan bennoz Hor Salver.

Warlerc'h ar meuleudiou, e kanomp Anjelus an Abar-daez. An heol, ruz-glaou a zo diskennet dindan an dremmwel hag an noz a astenn he skeud warnomp goustadik.

— Disul, eme ar beleg, en abeg da bardon ar Folgoat, e raimp eur vodadenn all. Deuit niverus gant ho mi-gnoned, ha skignit ar c'helou endro d'eoc'h muia ma c'hellot. Unani a raimp hor c'halonou hag hor moueziou

gant pelerined ar Folgoat en eur gana d'ar Werc'hez :

- « *Patronez dous ar Folgoat,*
- « *Hor Mamm hag hon Itron,*
- « *An dour en hon daoulagad*
- « *Ni ho ped a galon...* »

Ha breman, araok mont kuit, evit diskouez e chom ar Vretoned ken start en o Feiz ha m'eo ar c'herreg war o aotchou, kanomp a greiz kalon :

- « *Da Feiz hon Tadou koz, ni Paotred Breiz-Izel*
- « *Ni zalc'ho mat atao...* »

A ! m'ho pefe klevet ar strollad tud-se, o tistaga a bouez penn gant kement a galon, ar c'homzou nerzus-mañ :

- « *Feiz karet hon Tadou,*
- « *Morse ni ho nac'ho !*
- « *Kentoc'h ni a varvo !*
- « *Kentoc'h ni a varvo !*
- « *Kentoc'h ni a varvo !* »

ho pefe lavaret :

- « *En despet d'an amzer fall*
- « *Feiz ha Breiz a chom divrall.* »

Visant SEITE.

Keleier ar miz

Studi hag Ober, dastumadenn drimiziek, 10 lur ar bloaz. Skriva d'an Aotrou ar Floch, v^ocaire à N.-D. du Bon-Secours, Guingamp.

Gwalarn, dastumadenn viziek, 50 lur ar bloaz. Skriva d'an Aotrou L. Nemo, 12 Place de la Tour d'Auvergne, Brest. C. C. 12. 1110. Rennes.

Sav, dastumadenn drimiziek 10 lur ar bloaz. Skriva d'an Aotrou Daniel, 9 ter, rue de Rouvray, Neuilly (Seine). C. C. 1902. 50 Paris.

A zo teir gelaouenn vrezonek chomet a zav eur pennad gant ar brezel hag a zo krog adarre da vont en dro; ra gresko niver o lennerien ma kresko ivez ar vad a reont en dro d'ezo.

O lo lal Journal illustré des Petits Bretons, paraissant le 1er et

e 15 de chaque mois, aux Editions du Léon, Landerneau, 1 an 17 francs C. C. H. Caouissin 27.165 Rennes.

O lo lèl Kazetenn evit Bugale Breiz a zo savet gant eur gevredigez tadou ha mammou eus ar Vro.

Arvor a zo eur gazetenn nevez sizunveziek ha ne vezo graet tamm politik ebet enni; skrivet e vezo an hanter e brezoneg hag an hanter all e galleg ha ne glasko nemet eun dra difenn ha skigna ar brezoneg.

Ar re o deus c'hoant da welet petra eo ar gazetenn se n'o deus nemet kas o ano hag o chomlec'h, d'an Aotrou Berthou, sekretour Gwalarn, 12 rue Puebla, Lambézellec. (Finistère)

EUN DRA A BOUEZ BRAS :

Enzavadur Breiz (Institut breton) a zo bei krouet e Brest gant Roparz Hemon, abaoe ar c'henta a viz here. Setu aman e bal:

1. Aoz embannerez yezaduriou, geriaduriou ha levriou a bep seurt da zeski brezoneg.

2. Dastum diellou a-zivout traou Breiz; yez, lennegezh, istor, gwerinoniezh, ha kudennoù o sellout ouz hevoud ar bobl vrezon.

3. Lakaat an diellou-se da dalvezout evit ar c'helaouennoù, ar skolioù, al lenndioù, ar mirdioù, ar strolladoù, al lennerien hag ar studierien vreizat.

Chomlec'h **Enzavadur Breiz** eo hini Gwalarn.

An dimezell **Jigouzou o' Gallagher**, renerez ar *Pan Celtic League* (Kevredad Hollgeltiek) a ro da anaout d'hor c'henvroiz e roio gant plijadur d'an neb a garo, diskleriaduriou diarbenn Iwerzonn, he Bro, Bro-Gembre ha Bro-Skos *war n'eus forz pe seurt tra*; setu he chomlec'h: **Mlle Jigouzou O'Gallagher, présidente de la Pan Celtic League, Maligny (Yonne).**

RADIO BREIZ a ro breman bep gwener abadennoù skingomzerezh vreiziek. Eun drugar eo klevet strewet dre ar bed, prezegennou e yez hor Bro, distaget en eur brezoneg c'houek, kanaouennoù Breiz-lzel ha Breiz-Uhel, tonioù ar biniou hag ar vombarde ha pennadoù eus hon Istor evel Banvez Hengist, diskleriet en eun doare ampart.

N'eus nemet eun abeg : euriou an abadennoù n'int ket bet dibabet mat: 18 eur da 18.30; d'ar mare-se meur a hini a zo c'hoaz war o labour, ar pezh a vir outo da selaou hor Radio.

Eur c'hanv

Erbedi a reomp ouz hol lennerien Anna Bozec, maro e Gouezec, d'an 8 a viz here diweza, d'an oad a nao bloaz ha tregont ha pezh a gemeromp e glac'har he fried hag e hini o bugale Anna, Mari Mikael ha Mari-Yvonna: Eur wreg hag eur vamm dreist o deus kollet.

Kasit lennadegoù brezonek d'hor prizonidi

Reseo a reomp a gartenn-man eus eur c'henvroad prizoniet :

Monsieur l'Administrateur de Feiz ha Breiz,

En tant que bibliothécaire, et au nom de tous les camarades bretons du camp, je viens vous demander, si votre fonds de propagande le permet, de nous faire parvenir quelques ouvrages en langue bretonne. Peut-être pourriez-vous intéresser quelques généreux lecteurs de votre œuvre au sort des prisonniers bretons.

Charles TYNÉVÈS
Gefangenenummer : 26659
Stalag IX B - Deutschland

Ar re ac'hanoc'h o defe levriou pe gelaouennoù brezonek a re, a rafe mat o c'has da Ch. Tynévès. Talvoudus meurbet e vezint d'ezan ha d'e vignoned. F.-h.-B. a gaso ivez he lodenn...

Bennoz Doue d'an daou lenner mat o deus kinniget d'eomp o **MIGNON AR VRETONNET** a c'houlennemp er miz tremen.

Brezonegerien :

Skrivit e " **Feiz ha Breiz** "

PAPER LIZER
kartennoù ano keltiek

goulenn skouerioù lizerennoù
skeudenniñigoù keltiek, ha prizioù

da :

IMPRIMERIE DU LÉON - LANDERNEAU

TAOLENN 1940

Kenteliou

Donedigez hor Zalver, gant Y. V. Perrot	1
Merc'hed Breiz, gant L. B.	19
N'it ket d'a gaout aon, gant Y. V. P.	33
Lavarou-diaze gant Maodez Glanndour	35
Ar Vretoned hag ar Mor, gant R. er Mason	43
N'eus ket ken a blas en ti, gant Y. V. P.	44
Pask 33 ha Pask 1940, gant Y. V. P.	65
Eun Urz Nevez, gant Y. V. P.	129
St Erwan douger banniel Breiz, gant Gweltas	137
Mamm ar Breizad, gant Y. P. ar Skour,	171
Ar peoc'h e kreiz ar brezel, gant Y.-V. Perrot	225
Chapel ar brizonidi, gant V. Seite	253

Istor

Giziou koz, giziou kaer Nedeleg	4
E harz ar Groaz gant N. Speranz	68
Barz ha Mouler ar Basion gant H. C.	74
Hon tud a Vor, gant an Amiral Laurens	97
St Erwan ar Vretoned gant N. Speranz	131
Eun dro e Minihi-Landreger, gant Ev. Penn ar C'hoat	134
Sant Charlez Bleiz ha Skouer vat e bried	166
Itron Varia Rekourans	195
Kemennadurez Yann ar Rouz a-zivout dre Yuzevien e Breiz	233

Breiziz a ouenn vat

F. V. an Uhel	87
V. P. ar Skour	101
Eujen Koroller	152
Arzur de la Borderie	161
Per Brélivet	200
V. Roudaut	235

C'hoariva

Mister Nedeleg gant E. Roparz hag H. Caouissin	13
Komzou an Test e Burzud Bras Jezuz gant Y. V. Perrot	77
Pegen kaer ez eo Mamm Jezuz, gant H.-J. L. Caouissin	145

Ar Merour ; H. Caouissin. **Moulererz Bro-Léon, Landerne**

Marvailhoù

War hentchoù ar brezel	21
An-El. gant Andersen	40
Maban Diou vamm, gant Y. ar Go	101
Levezeg hep par karantez ar vamm	178
Ar Simbol, gant Ev. penn ar C'hoat	181
Ar moshoc'h, ant T. ar Kavalleg	203
Venjars Yann Wichaou, gant Y. W.	206
Fozenig, gant Tintin Anna	248

Gwerziou

Ar Gêr, gant Tintin Anna	37
Sul ar Bleuniou e Breiz Izel gant L. Breiz	73
Em c'hozn, gant Y. P. ar Skour	102
Distro eus ar ger, gant Yann Wichaou	104
Hunvre Meir gant G. Berthou	150
Katon vat e r bugel gant P. Brélivet	202

Yez, Arz

Liziri brezonegerien	27, 46, 92, 119, 155, 157, 187, 213
Brezoneg ar vugaligoù	105
Arz Breiz e servij Doue gant P. Bourdelles.	141

Yec'hed ar Vugale ar SIROP FRET

a eneb an Doken

Graet gant louzaouennigoù hag a gaver er mor, ar sirop-man a ro nerz hag a ya'ha ar gwad. Ouspenn m'en deus eur vlaz eus ar re wella, louzou all ebet ne ro kement a nerz d'ar vugale hag hen.

« Ramplasi a c'hell ervat an emulsionou, an eol-moru, ar sirop Portal, ar sirop Raifort iodé, hag all... » Ar vertuz en deus da ya'haat ar gwad, ouspenn ar vertuz da zigas an nerz d'an izil, a zo penn-abeg ma n'ber roer morse en aner d'ar vugale taget gant an doken, an trouklennou laez, ar werbl, an doureier fall, droug-arroue, hag ar zempladurez a deu warlerc'h ar ruzell hag an dreo,...

En vente dans toutes les pharmacies

Dépôt principal : GRANDE PHARMACIE DU PROGRES,
2, rue de Paris (au-dessus de l'Octroi) BREST.

**FEIZ HA BREIZ lance un vibrant
appel à tous les Bretons ardents
pour étendre son rayon d'action.**

**Soutenez propagez
la Doyenne des Revues bretonnes
(fondée en 1865).**

**Elle doit être dans tous les
Foyers bretons.**

Abonnement : UN AN, 18 francs.

M. Y.-V. PERROT

Directeur de FEIZ HA BREIZ

SCRIGNAC (Finistère) C. C. 21802 Rennes

Lenn ha studia :

LA LANGUE BRETONNE en 40 leçons, gant F. Vallée	18 fr.
GERIADUR BREZONEK-GALLEK, gant Ernault	18 fr.
GRAND DICTIONNAIRE FRANÇAIS-BRETON gant F. Vallée	75 fr.
Les MOTS FRANÇAIS' et BRETONS CLASSÉS d'après le SENS, gant Vallée (levr I)	10 fr.
..... (levr II)	
NOTENNOU DIWAR-BENN AR GELTED, pep levrenn gant geriadur	4 fr.
SKELTA SEGOBRANI, pep levrenn	8 fr.
Mizou-kas ousspenn. E gwerz ti Moulerez Bro-Leon, ru Lafayette, Landerne.	